



І.А. Готун, О.М. Казимір

ВИВЧЕННЯ БАГАТОШАРОВОГО ПОСЕЛЕННЯ МІЖ ХОДОСІВКОЮ ТА ЛІСНИКАМИ У 2009 р.

Results of the work of the Northern Expedition of the IA NASU at the multilayer settlement between Khodosivka and Lisnyky are described. Materials of mostly Early Iron Age and the second and third quarters of the 1st millennium are presented to the scientific circulation.

У 2009 р. Північною експедицією ІА НАНУ за участі студентів-практикантів і волонтерів Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, Національного університету «Києво-Могилянська академія», інших навчальних закладів продовжено реалізацію програми «Комплексне дослідження (розкопки, музеєфікація, студювання експериментальної археології) пам'яток Ходосівсько-археологічного комплексу», започатковану 2003 р. У звітному сезоні здійснено розвідки, роботи з експериментального відтворення давнього бортництва і домобудівництва, заходи з популяризації історико-культурної спадщини регіону, розкопки селища давньоруського і монгольсько-литовського часів Ходосівка-Рославське та багатошарового поселення між Ходосівкою і Лісниками. З огляду на припинення (сподіваємося, тимчасове) благодійної допомоги, яку експедиція отримувала на реалізацію проекту з 2003 р., дослідження були значно меншими за обсягом. Завдяки самовідданій праці молоді, яка співпрацює з експедицією, вдалось отримати певні результати для розуміння зазначеного соціально-економічного феномену.

Згідно плану вивчення топографічно і культурно-історично різних ділянок поселення, роботи були сконцентровані в уроч. Город Лісника на розкопі VII, на периферійній частині ділянки тераси, обмеженої двома давніми балками. Досліджено 250 м², і виявлено п'ять об'єктів та матеріали доби пізньої бронзи, підгірцівсько-милоградської, ранньоскіфської та київської

культур, давньоруського і пізньосередньовічного часів. За відсутності чіткої стратиграфії на цій ділянці (верхні нашарування перевідкладені оранкою, а в культурному шарі — світло-сірий та сіро-жовтий плямистий суглинок — горизонти не виділялись і об'єкти фіксувались лише на тлі материка) виділені дві основні групи матеріалів: ранньозалізної доби (посуд, орнаментований перлинами і ямками, притаманний підгірцівсько-милоградській культурі) і слов'янських культур другої—третьої чверті I тис. (вкриті розчосами уламки посуду з шмотом у тісті, біконічні пряслиця низьких пропорцій з широким отвором та високих пропорцій з вузьким отвором).

Об'єкт 37 зафіксований на глибині 0,7 м від рівня сучасної поверхні у вигляді круглої плями світло-сірого суглинку діаметром 0,8 м. Глибина 0,1 м. В перетині мав лінзоподібну форму з неправильно-круглим заглибленням у центральній частині. Заповнення одношарове, з невиразними уламками ліпної кераміки пізньої бронзи — раннього заліза.

Об'єкт 38 виявлений на глибині 0,73 м від сучасної поверхні у вигляді округло-овальної плями світло-сірого суглинку розмірами в меридіональному напрямку 0,64 м, в широтному — 0,80 м. Глибина 0,07 м. У перетині також лінзоподібної форми. Заповнення одношарове, містило фрагмент стінки ліпного горщика підгірцівсько-милоградської культури.

Об'єкт 39 мав неправильно-овальну форму розмірами 1,08 × 0,60 м і вирізнявся на тлі материка сірим забарвленням. Зафіксований на глибині 0,30 м від рівня сучасної поверхні (насправді цей та наступні об'єкти залягали приблизно на одному рівні з попередніми, але на цій ділянці потужність шару в напрямку схилу помітно зменшується), глибина в матери-

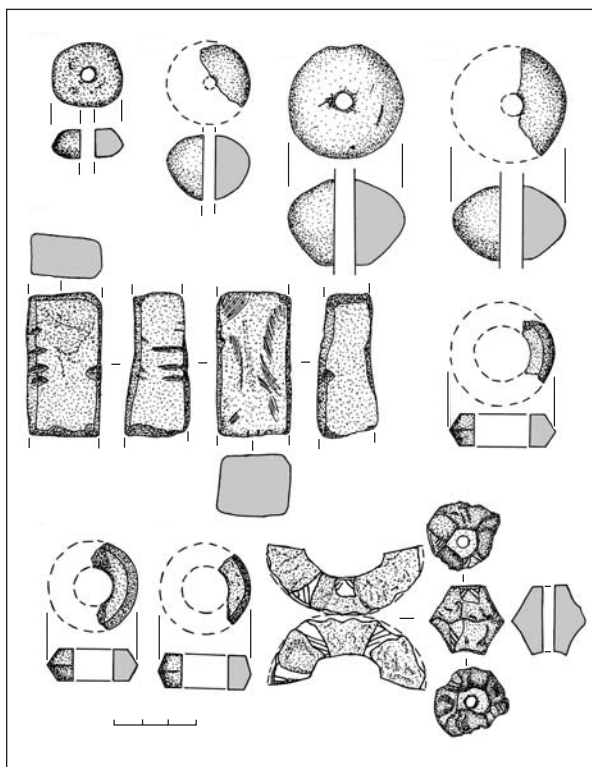


Рис. Поселення між Ходосівкою та Лісниками. Знахідки доби пізньої бронзи — раннього заліза і другої—третьої чверті I тис.

ку 0,5 м. Зорієнтований вздовж осі північний схід—південний захід, стіни похилі. В одношаровому заповненні трапилася нижня частина горщика кийвської культури.

Об'єкт 40 — підпрямокутний, розмірами 1,32 × 0,68 м, видовжений у широтному напрямку, заповнений сірим суглинком потужністю до 0,48 м. Стіни похилі, дно дещо понижувалось у східному напрямку. У заповненні виявлено кераміку, зокрема уламок вінця ліпного горщика.

Об'єкт 41 — також видовжений у широтному напрямку з незначним відхиленням, мав овальну форму, розміри 1,32 × 0,80 м, зафіксований на глибині 0,35 м від рівня сучасної поверхні. Його однорідне сіре суглинисте заповнення заходило в материк на 0,45 м. Він також мав похилі стіни і дно, що понижувалось у східному напрямку.

Серед знахідок із шару — переважно побутовий інвентар: уламки точильних брусків і роз-

тирачів, цілі та фрагментовані пряслиця, неатрибутовані вироби із заліза та бронзи (рис.). Якщо кам'яні вироби мають широкі межі побутування, пряслиця за зовнішніми ознаками чітко диференціюються хронологічно. До пізньобронзової—ранньозалізної доби відносяться приплюснуті та приплюснуто-кулясті вироби з шерехатою або шерехато-загладженою поверхнею, тісто щільне, без помітних домішок або з домішками піску; до слов'янських культур другої—третьої чверті I тис. — біконічні з підлощеною поверхнею, тісто з домішками піску. Серед останніх є високих пропорцій з вузьким отвором, орнаментоване прокресленими лініями. Відзначимо, що непоодинокі знахідки слов'янських пряслиць зі знаками походять з розкопу II, і більшість має символи у вигляді заглиблень, наколотих тонким предметом. Орнаментацию прокресленими лініями (у звітному сезоні — вдруге) відзначено виключно для розкопу VII. Цікаво, що за якісного виготовлення згаданого виробу практично вся його поверхня сколота, тож складається враження, що лінії збито навмисно. До доби пізньої бронзи, ймовірно, відноситься ретельно ретушований крем'яний серп та добре зашліфоване крем'яне тесло?, уламки яких виявлені в шарі.

Паралельно з роботами на розкопі VII проведено збір підйомного матеріалу на розкопі II. Зафіксовані знахідки вкладаються в межі культур, простежених на цій ділянці у попередні сезони.

Отримані дані дозволили простежити деякі аспекти специфіки освоєння давнім населенням топографічно різних ділянок, яскравим прикладом чого слугує концентрація тут підгірцівсько-милоградської кераміки на противагу широко розповсюдженій на ділянці «Заплава» ранньоскіфської за наявності слов'янських і пізньобронзових знахідок та споруд на обох розкопах і відсутності на VII (натомість за наявності на II) ранньобронзових та мезо-неолітичних матеріалів. Поєднання на ділянці борової тераси між Ходосівкою та Лісниками низки різночасових поселень потребує подальших досліджень для розуміння їхньої специфіки.

